

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 3 juli 1914 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning väckt motion om beredande av rätt för gift kvinna att föra egen eller annans talan vid domstol eller hos annan myndighet.

Närvarande: herrar Petersson i Lidingö villastad, Trana,* greve Lagerbjelke, Alexanderson, Johanson i Valared, greve Spens, Dahl, Eliasson,* Fagerlin,* Pettersson i Bjälbo, Schotte, Olsson i Broberg, Persson i Norrköping, Olsson i See, Igel* och Borg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion nr 39, har herr *Fredrik Berglund* hemställt om »en lagändring av sådan beskaffenhet, att gift kvinna må äga att utan hinder av giftermålsbalkens bestämmelse i kap. 9 § 1, om mannens målsmansrätt för hustru, vid domstol eller hos annan laga myndighet föra egen eller annans talan.»

Enahanda yrkande hade av samme motionär blivit framställt uti en vid första lagtima riksdagen under innevarande år väckt motion, nr 40 i första kammaren, vilken motion emellertid till följd av riksdagens upplösning icke blev föremål för dess behandling.

Uti sistnämnda motion anförde herr Berglund till stöd för sitt yrkande:

»Allt flera verksamhetsområden hava under de senaste decennierna öppnats för kvinnorna, vilka väl fyllt de uppgifter, på som skilda områden efter hand blivit för dem upplåtna.

Under senare tid har ock ett antal kvinnor vid universitet eller högskola avlagt juridisk examen, och intet hinder förefinnes för dem — eller i övrigt för ogift kvinna — att inför rätta uppträda såsom ombud. Ett annat förhållande inträder dock, då sådan kvinna ingår äktenskap. På grund av bestämmelsen i giftermålsbalken kap. 9 § 1 blir då man.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 9 saml. 9 häft. (Nr 9.)

nen hennes rätte målsman, och då rättegångsbalkens kap. 15 § 3 ej medgiver någon att föra annans talan, som själv under målsman står, förlo-
rar den gifta kvinnan en rätt, som ovedersägligen tillkommit henne såsom
ogift. Det oriktiga i en sådan sakernas ordning är så uppenbart, att det
ej närmare behöver belysas.»

I nu förvarande motion har herr Berglund anfört:

»Med åberopande av min motion nr 40 vid innevarande års första
riksdag samt med hänvisning till dess motivering och till nedan relaterade
speciella fall, som till alla delar bekräftar behovet av en lagändring, får
jag vördsamt föreslå den lagändring som nedan angives.

Det speciella fall, som bevisar behovet av den ifrågasatta lagänd-
ringen, belyses genom följande artikel i en huvudstadstidning för den 4
april d. å. och lyder:

Absurditeten i mannens målsmanskap över kvinnan fick en hjärt
illustration i den av Dagens Nyheter häromdagen omnämnda lilla episo-
den vid Stockholms rådhusrätt, då jur. kand. fru — ej tilläts föra annans
talan vid rätten, därför att hon ingått i det heliga äkta ståndet.

Fru — är en duktig och modern ung kvinna, som avlagt både fil.
kand. och jur. kand. examen. Hon har före sitt giftermål flera gånger
utövat sitt yrke inför domstol. Men nu? I och med giftermålet har hon
blivit så diskvalificerad, civilrättsligt sett, att hon numera inte en gång
tillåtes att inleverera rättegångshandlingar till högre instanser — uppdrag
som oftast fullgöras av advokatens vaktmästare eller ogifta kvinnliga skriv-
biträden. Och onsdagsproceduren vid rådhusrätten var i full överens-
stämmelse härmed. Fru — med sin juridiska kompetens måste i enlighet
med stadgandet i rättegångsbalken, att ingen får föra annans talan som
under målsman står, överflytta sin ombudsfullmakt på en av rådhusrättens
vaktmästare utan någon som helst juridisk utbildning. Denne ansågs
emellertid kvalificerad för uppdraget.

Fru — visste mycket väl, enligt vad hon meddelat Dagens Nyheter,
att rätten skulle förbjuda henne utföra uppdraget, men hon ville ändå
arrangera den lilla scenen i demonstrationssyfte. Allmänheten bör få klart
för sig lagbestämmelsens orimlighet, i synnerhet som vid den nu avbrutna
riksdagen en motion väckts i syfte att få en rättelse till stånd, innan den
nya äktenskapslagstiftningen hunnit bli genomförd.»

*Utskottets
yttrande.*

Det egentliga syftet med förevarande motion torde, enligt vad moti-
veringen för densamma utvisar, vara, att sådan lagändring vidtages, att

gift kvinna må äga utan hinder av mannens målsmanskap utöva verksamhet såsom rättegångsombud. Såsom motionären erinrat, utgör bestämmelsen i 15 kap. 3 § rättegångsbalken, att den ej må vara fullmäktig, som själv under målsman står, hinder för gift kvinna att i rättegång inför domstol uppträda såsom fullmäktig för part. I överensstämmelse härmed läser det ej heller eljes vara henne medgivet att nyttjas såsom ombud hos domstol eller annan myndighet i sådana fall, där fullmakt erfordras eller ett företrädande inför myndigheten ifrågakommer. Ändring i detta förhållande, som oförändrat består sedan lagens tillkomst, har först sent blivit ifrågasatt. Ännu då år 1897 en jämkning företogs i nämnda kapitel i rättegångsbalken i syfte att undanröja all tvekan om rätt för kvinna att lika med man kunna vara rättegångsfullmäktig, torde det hava saknats praktisk anledning att på samma gång taga i övervägande, huruvida åtgärd borde vidtagas för undanröjande jämväl av det ytterligare hinder, som förelåg i fråga om gift kvinnas åtnjutande av dylik rätt. Frågan om likställighet i detta hänseende mellan gift kvinna och ogift har väl senare något dryftats i sammanhang med förslag om målsmanskapets upphävande, men har först nyligen nått egentlig aktualitet. Den snabba utveckling av vårt advokatväsende, som de sista årtiondena i alltjämt ökad mån utvisat, har medfört, att även kvinnor vänt sin håg till verksamhet såsom advokater. För en kvinna, som förvärvat juridisk utbildning, erbjuder dessutom nämnda verksamhet för närvarande i vårt land snart sagt det enda arbetsfält, där hon i egentlig mening kan tillgodogöra sina studier. De ännu för ganska kort tid sedan tvivelsutan sällsynta fall, då parter i rättegång vid domstol låtit sig företrädas av kvinnliga ombud, hava därför på senare tid blivit oftare förekommande. Under dessa omständigheter läser det icke kunna bestridas, att den lagbestämmelse, vilken utesluter gift kvinna från rätten att vara rättegångsombud, i enskilda fall och särskilt sådana, som närmast synas hava föranlett motionen, måste framstå såsom oegentlig och obillig. En kvinnlig advokat, som även efter det hon ingått äktenskap kan finna tid och intresse för den levnadsbana, hon tidigare valt, och genom fortsatt utövning av sitt yrke kan se sig i stånd att bidra till sin familjs försörjning, ställes sålunda i ett, ingalunda oväsentligt, avseende uti en ogynnsammare ställning än övriga utövare av samma verksamhet. Även om det kan antagas, att en lagändring i nu berörda hänseende skulle kunna bliva till fördel även för kvinnor, vilka utan att äga juridisk bildning utöva vissa slag av praktisk verksamhet, torde dess betydelse dock väsentligen vara begränsad till de egentliga kvinnliga advokaterna. Antalet kvinnor i sistnämnda ställning är väl ännu synnerligen obetydligt, och möjligen

kan den ifrågasatta lagändringen till deras förmån snart nog bliva överflödigt på grund av de motsedda allmänna reformerna å äktenskapslagstiftningens område. Med hänsyn till den avsevärda betydelse, som för enskilda personer är förbunden med denna frågas lösning utan dröjsmål har utskottet likväl ansett motionärens framställning i förevarande del förtjäna beaktande, desto mera som erforderlig lagändring icke torde vara förenad med avsevärda svårigheter och ej heller i reellt hänseende giva anledning till betänkligheter. Då lagstiftningen icke uppställer annat hinder för gift kvinna att ägna sig åt advokatverksamhet, synes ej heller den inskränkning, som nu gällande bestämmelse i 15 kap. 3 § rättegångsbalken i detta avseende innebär, med fog kunna upprätthållas. Från praktisk synpunkt torde en lagändring av ifrågavarande innebörd icke böra möta gensaga, då därmed endast avses att medgiva gift kvinna samma rättsliga möjlighet att kunna anlitas såsom rättegångsombud, vilken redan förut tillkommer ogift kvinna, samt någon klagan veterligen icke försports över att denna rättighet, sådan den nu gäller, missbrukats eller i övrigt föranlett olägenhet. Härvid må ock erinras om den domstolarna tillkommande befogenheten att avvisa sådana ombud, vilka sakna förmåga att på tillfredställande sätt fylla sin uppgift eller befinnas på annat sätt olämpliga att uppträda inför rätta.

Motionären synes med sin framställning hava avsett, att utskottet skulle till riksdagen avgiva formulerat förslag till lagändring. Denna skulle i sådant fall möjligen kunnat genomföras redan innevarande år. Men ehuru utskottet, såsom av det anförda framgår, med sin uppfattning av den ifrågasatta reformens beskaffenhet finner densamma böra snarast möjligt förverkligas, har utskottet funnit detta önskemål lämpligast främjas genom att riksdagen nu avlåter en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t. Ett närmare övervägande synes nämligen böra äga rum såväl angående den omfattning, i vilken en rätt av här i frågavarande slag bör medgivas gift kvinna som ock om det lämpligaste sättet för införande i lagen av ett sådant stadgande.

Motionären har emellertid låtit den av honom påyrkade lagändringen avse jämväl rätt för gift kvinna att utan hinder av mannens målsmanskap föra egen talan. För detta i helt annan mån vittutseende förslag har icke i motionen anförts något skäl. Måhända har en dylik rätt uppfattats såsom nödvändig förutsättning för eller självfallen konsekvens av rätten att företräda annan såsom ombud. Så kan emellertid icke anses vara förhållandet. Förmågan att efter annans uppdrag rätts-handla å dennes vägnar är ingalunda oförenlig med i eget eller annans intresse lagstadgade inskränkningar i behörigheten att handla i egen sak. Och en principiell

förändring av gift kvinnas rättsställning i detta senare hänseende lär icke kunna åvägabringas i den ordning, motionären avsett. Redan enligt nu gällande lag och rättstillämpning äger i särskilda fall hustru föra sin eller boets talan. Men i princip tillkommer talerätten den äkta mannen och utgör ett så väsentligt moment i hans målsmanskap samt sammanhänger bland annat så nära med hans förvaltningsrätt över makarnas bo, att frågan om någon generell ändring i detta förhållande icke torde kunna upptagas annat än i ett vidare sammanhang.

Med stöd av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på vad sätt jämväl gift kvinna må kunna tillåtas att inför rätta föra annans talan, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning må föranleda.

Stockholm den 2 juli 1914.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.

Reservation.

Herr *Persson* i Norrköping, med vilken herr *Borg* instämt, har anført: »Som utskottet i sin motivering starkt framhåller, är den ifrågasvarande reformen, att gift kvinna må kunna tillåtas att inför rätta föra annans talan av sådan beskaffenhet, att den bör snarast möjligt förverkligas. Men utskottet har ändock stannat vid att blott föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari begäres utredning »huruvida och på vad sätt» etc. Mig förefaller det däremot, som om utskottet bort avgiva förslag till formulerad lagändring, för att såmedelst få reformen genomförd snarast möjligt, redan innevarande år. Utskottet anför som skäl för att det stannat vid att blott föreslå ett skrivelseförslag, att ett närmare övervägande

bör äga rum såväl angående den *omfattning*, i vilken en rätt av här ifrågavarande slag bör medgivas gift kvinna, som ock om det *lämpligaste sättet för införande i lagen* av ett sådant stadgande. Vad det första skälet beträffar, synes mig ingen tvekan böra råda — rätten bör omfatta gifta kvinnor, oavsett de ha juridisk bildning eller ej. Och angående sättet för införande i lagen av det erforderliga stadgandet synes mig blott tvenne sätt stå till buds, nämligen ettdera en ändring i 15 : 3 rättegångsbalken eller också ett tillägg till nämnda §. Det sistnämnda sättet synes mig vara att föredraga.

Det synes mig icke alls vara någon risk att omedelbart antaga en lagändring av det enkla slag, som här är fråga om, och lagutskottet har också förut nästan varje år, utan att kungl. proposition förelegat, avgivit formulerade förslag till lagändringar, dels sådana som varit, i likhet med nu ifrågavarande, synnerligen enkla, och dels sådana som varit långt svårare och mera omfattande.

På grund av det anförda hemställer jag, att riksdagen måtte antaga följande förslag till

Lag, innefattande ändring i 15 kap, 3 § rättegångsbalken.

Med ändring av vad i 15 kap. 3 § rättegångsbalken är stadgat därom, att den ej må vara fullmäktig, som själv under målsman står, förordnas, att gift kvinna må utan hinder därav, att hon står under mannens målsmanskap, för andra tala och svara.»